

Renata Rusin Dybalska

Uniwersytet Karola w Pradze

renata.dybalska@ff.cuni.cz

ORCID: 0000-0002-1738-5985

DOI: 10.33896/PorJ.2024.2.7

100 LAT CZESKIEJ POLONISTYKI

Praska polonistyka obchodziła w roku 2023 stulecie swojego istnienia. Katedra Języka Polskiego i Literatury na Uniwersytecie Karola w Pradze powstała w 1923 roku jako pierwsza katedra polonistyki nie tylko na ziemiach czeskich, lecz także w ogóle poza granicami Polski. Działalność katedry uroczysto zainaugurował wykład profesora Mariana Szykowskiego (1883–1952), jej pierwszego kierownika, wygłoszony 13 października 1923 r. w obecności ówczesnych władz uniwersytetu oraz wielu zaproszonych gości. W tym samym roku akademickim 1923/1924 ustanowiono lektoraty języka polskiego na Uniwersytecie Masaryka w Brnie oraz Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie. Wszystkie te wydarzenia traktowane są jako symboliczny początek czeskich instytucjonalnych studiów polonistycznych¹.

Jedną z tradycji praskiej polonistyki są uroczyste spotkania jubileuszowe², nie inaczej było i tym razem. Rok 2023 od początku przebiegał pod znakiem projektu „100 lat czeskiej polonistyki (100 let české polonistiky)” współfinansowanego przez Forum Czesko-Polskie przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej, którego polskim partnerem był Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, a czeskimi partnerami – wszystkie ośrodki polonistyczne w Czechach (Instytut Sławistyki Uniwersytetu Masaryka w Brnie, Katedra Sławistyki Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu, Katedra Sławistyki Uniwersytetu Ostrawskiego w Ostrawie) oraz Instytut Polski w Pradze.

Wstępem do uroczystych obchodów było uczestnictwo przedstawicieli czeskich polonistyk w VIII Światowym Kongresie Polonistów, który odbył się w dniach 12–14 lipca 2023 r. w Krakowie. Dzięki uprzejmości organizatorów poloniści z Pragi, Brna, Ostrawy i Ołomuńca mogli w ramach specjalnej sekcji zapoznać swoich kolegów z całego świata z prowadzonymi przez siebie badaniami oraz przedstawić swoje najważniejsze publikacje. W związku z rocznicą udało się również wzbogacić Filmowe Archiwum Światowej Polonistyki o dwa filmy, których bohaterkami stały się postacie ważne dla czeskich i słowackich studiów polonistycznych. Pierwszą z nich jest prof. Marta Pančíková, absolwentka, wykładowczyni, a potem

---

¹ Więcej na temat historii czeskiej polonistyki zob. Benešová, Rusin Dybalska, Zakopalová 2013; Baron i in. 2023.

² Spotkania takie odbywały się m.in. z okazji 50., 80. czy 90. rocznicy. Ich pokłosiem są publikacje rocznicowe: Bešta 1977; Pająk, Rusin Dybalska 2005; Benešová, Rusin Dybalska, Zakopalová 2013.

długoletnia kierowniczka bratysławskiej polonistyki; drugą – zasłużona i wielokrotnie nagradzana tłumaczka literatury polskiej na język czeski oraz absolwentka praskiej polonistyki Helena Stachová. Nie udało się niestety zrealizować planowanego filmu o nestorce brneńskiej polonistyki prof. Krystynie Kardyni-Pelikanovej, której postać i działalność jest również bardzo istotna w kontekście obchodzonej rocznicy. Swoistym uzupełnieniem tych materiałów stały się krótkie filmy o absolwentach czeskich polonistyk, ukazujące nie tylko historię polonistycznych zainteresowań tych osób, lecz także miejsce języka polskiego w ich późniejszym życiu³.

Korzyści płynące ze znajomości polszczyzny oraz jej bogactwo zaprezentowano także potencjalnym kandydatom na studia polonistyczne w czasie Europejskiego Dnia Języków, który obchodzono 26 września 2023 r. w Pradze. Na bogaty polski program złożyły się m.in. minilekcje języka polskiego, wykład i warsztaty o kaszubszczyźnie przygotowane przez profesor Uniwersytetu Gdańskiego Hannę Makurat-Snuzik, a także koncert wionczelistki Doroty Barovej. Premierę miała również przygotowana przez praskich polonistów gra miejska „Polskie ślady w Pradze (Polské stopy v Praze)”, podczas której można poznać miejsca związane nie tylko z historią studiów polonistycznych, lecz także z Polską i Polakami⁴.

Kulminacją obchodów rocznicowych stała się międzynarodowa konferencja pod hasłem *Polsko-czeskie poznawanie jako wymiana wartości*, która odbyła się 17 października 2023 r. w Pradze. Honorowy patronat nad wydarzeniem objęli rektorzy Uniwersytetu Karola

Zdjęcie 1. Rozpoczęcie obrad plenarnych międzynarodowej konferencji rocznicowej *Polsko-czeskie poznawanie jako wymiana wartości* w historycznej Sali Patriotycznej Rektoratu Uniwersytetu Karola w Pradze (fot. Jana Plavec).

³ Wszystkie zrealizowane filmy są dostępne na kanale YT Polskiego Instytutu w Pradze: https://www.youtube.com/@polskyinstitut/videos?view=0&sort=dd&shelf_id=0 [dostęp: 10.01.2024].

⁴ Gra dostępna jest dla zainteresowanych za pośrednictwem aplikacji Hunter Games: <https://eshop.hunter.games/cs/game/detail/stulecie-936> [dostęp: 10.01.2024].

w Pradze (prof. MUDr. Milena Králíčková, Ph.D.), Uniwersytetu Masaryka w Brnie (prof. MUDr. Martin Bareš, Ph.D.), Uniwersytetu Ostrawskiego w Ostrawie (doc. Mgr. Petr Kopecký, Ph.D.), dziekani Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu (doc. Mgr. Jan Stejskal, M.A., Ph.D.) oraz Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Karola w Pradze (Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.), Ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Pradze J.E. Mateusz Gniazdowski oraz Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej.

Konferencję uroczyście otworzyli przedstawiciele władz Uniwersytetu Karola oraz czeskiego i polskiego ministerstwa edukacji (PhDr. Ondřej Andrys, MAE, MBA, MPA; dr Tomasz Rzymkowski). Wydarzenie zostało podzielone na dwie części. Pierwsza z nich miała charakter plenarny i odbyła się w historycznej Sali Patriotycznej Rektoratu Uniwersytetu Karola. Tę część rozpoczęło wystąpienie dr Renaty Rusin Dybalskiej, która przybliżyła słuchaczom najważniejsze momenty i postacie związane ze stuletnią historią praskiej polonistyki. Następnie wypowiadali się goście honorowi konferencji. Słowacka polonistka prof. Marta Paňčíková mówiła o zagranicznych kontaktach bratysławskiej polonistyki, ostrawski polonista prof. Daniel Kadłubiec wspominał swoje studia na praskiej polonistyce, brneńska polonistka prof. Krystyna Kardyni-Pelikanová⁵ przedstawiła postać Tadeusza Różewicza w kontekście czeskim, dziennikarz i tłumacz Aleksander Kaczorowski opowiedział zaś o tym, jak został bohemistą.

Druga część konferencji odbywała się w kilku sekcjach. Pierwsza z nich, dla której przeznaczono miejsce w Rektoracie, miała charakter historyczno-literacki i była poświęcona tradycjom czeskiej i słowackiej polonistyki. Bohaterami wystąpień referentów stali się m.in.: pierwszy kierownik praskiej polonistyki prof. Marian Szykowski (prof. Agnieszka Czajkowska, doc. Roman Baron), ostrawski polonista prof. Jiří Damborský (dr Simona Mizerová) czy czescy i słowaccy absolwenci kursów wakacyjnych Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców „Polonicum” w latach 1956–1973 (dr Piotr Kajak). Nie zabrakło spojrzenia na polonistyczną tradycję literacką w Preszowie (prof. Peter Káša), Brnie (dr Renata Putzlacher-Buchtová) czy na Litwie (prof. Andrzej Baranow).

Prelegentów i słuchaczy dwóch pozostałych sekcji gościł Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Karola w Pradze. Pierwsza z nich była poświęcona nauczaniu języka polskiego i literatury polskiej. W ramach części językowej zaprezentowano wystąpienia m.in. na temat *Przewodnika po trudnych miejscach polszczyzny* (prof. Anna Dąbrowska), nauczania składni metodą konfrontatywną (doc. Irena Bogoczová) czy portalu polski.info pomagającego Czechom uczyć się podstaw języka polskiego (dr Jiří Muryc). W części literackiej omawiano przykładowo rolę literackiego i kulturalnego potencjału regionu w nauczaniu polszczyzny (prof. Aleksandra Pająk, dr Anna Modelska-Kwaśniowska) i specyfikę literatury współczesnej jako narzędzia glottodydaktycznego (dr Monika Valková-Maciejewska).

Temat przewodni trzeciej sekcji stanowiły czesko-słowacko-polskie kontakty w języku i kulturze. Zagadnieniami poruszonymi w wygłoszonych referatach były m.in.: czeskie i pol-

⁵ W imieniu pani profesor napisany przez nią referat przeczytał dr Roman Madecki.

skie frazeologizmy w ujęciu kontrastywnym (prof. Danuta Rytel-Schwarz), synonimia polskich i słowackich czasowników mówienia (dr Bożena Kotuła), recepcja wybranych dzieł Milana Kundery w czeskim i polskim obszarze kulturowym (dr Justyna Pietrzykowska) czy obraz Pragi w przekładzie (prof. Renata Bura, dr Dorota Bielec).

W konferencji wzięło udział ponad 50 prelegentów z Polski, Czech, Słowacji, Litwy i Niemiec oraz około 100 gości, wśród których znaleźli się przedstawiciele najważniejszych polskich uczelni wyższych (Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Łódzkiego) oraz instytucji naukowych i kulturalnych współpracujących z czeskimi polonistami (Rada Języka Polskiego, Instytut „Polonika”, NAWA).

Symbolicznym zakończeniem obrad stała się uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej profesora Mariana Szyjkowskiego. Umieszczono ją na budynku przy ulicy Břehovej 7, w którym w roku 1923 wygłosił on swój wykład inauguracyjny działalności praskiej polonistyki, a w którym dziś mieści się jeden z wydziałów Czeskiej Politechniki (Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská ČVUT). Aktu odsłonięcia dokonała wnuczka profesora – jeden z gości uroczystości rocznicowych.

Zdjęcie 2. Tablica pamiątkowa profesora Mariana Szyjkowskiego, pierwszego kierownika praskiej polonistyki, umieszczona na budynku przy ulicy Břehovej 7 w Pradze 1 (fot. Jana Plavec).

Ukoronowaniem bogatego programu obchodów była gala w historycznych pomieszczeniach klasztoru św. Agnieszki w Pradze z udziałem wszystkich uczestników konferencji i zaproszonych gości. Gospodarzami gali były Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Pradze i Instytut Polski w Pradze. Podczas uroczystości wręczono Medale Komisji Edukacji Naro-

Zdjęcie 3. Czescy poloniści uhonorowani Medalami Komisji Edukacji Narodowej. Od lewej: dr Jiří Muryc, doc. Roman Baron, doc. Ivana Dobrotová, dr Renata Rusin Dybalska, dr Renata Putzlacher-Buchtová, dr Roman Madecki (fot. Jana Plavec).

2024 roku. Naukowym podsumowaniem obchodów stulecia czeskiej polonistyki instytucjonalnej stała się także obszerna publikacja *Czeska (i słowacka) polonistyka uniwersytecka do roku 1939 (Česká (a slovenská) univerzitní polonistika do roku 1939)* grupy autorów pod kierunkiem Romana Barona, Romana Madeckiego i Renaty Rusin Dybalskiej wydana na początku roku 2024. Praca ma interdyscyplinarny, historyczno-filologiczny charakter. Łączy badania nad historią kierunku z diachronicznymi i synchronicznymi badaniami językoznawczymi i literaturoznawczymi. W jej kolejnych rozdziałach omawiane są pierwsze zainteresowania tematyką polską na ziemiach czeskich, początki polonistyki instytucjonalnej oraz jej rozwój w okresie międzywojennym w trzech głównych ośrodkach: Pradze, Bratysławie i Brnie. Dopełnieniem tych informacji są opracowania na temat wydanych w badanym okresie podręczników do nauki języka polskiego dla Czechów oraz przekładów literatury polskiej na język czeski. Nie brakuje tekstów na temat współpracy czesko-polskiej i działalności stowarzyszeniowej. Całość zamykają medaliony 28 czołowych czeskich polonistów i polonofilów. Publikacja jest więc solidną podstawą do kontynuacji badań nad historią nauczania języka polskiego w Czechach.

dowej najbardziej zasłużonym czeskim polonistom z Pragi, Brna, Ołomuńca i Ostrawy. Ogłoszono również laureatów nagród w konkursie im. prof. Mariana Szyjkowskiego na najlepszą polonistyczną i polonoznawczą pracę doktorską. Wieczór zakończył się koncertem zespołu West Side Sinfonietta i sopranistki Olgi Pasiecznik.

Stulecie czeskiej polonistyki świętowano nie tylko w Pradze. Było ono również jednym z motywów przewodnich cyklicznych imprez odbywających się w pozostałych czeskich ośrodkach polonistycznych w ramach tzw. Dni Polskich, które zorganizowano w Brnie (11–30.04.2023), Ołomuńcu (12.05.2023) i Ostrawie (18.10–12.11.2023).

Zgodnie z praską tradycją pamiątką po obchodach rocznicy będzie również publikacja książkowa. Monografia zbiorowa zawierająca referaty wygłoszone w czasie konferencji oraz wystąpienia gości honorowych ukaże się w wydawnictwie Karolinum pod koniec